

Юлія В. Костинець¹, Андрій О. Саковець²

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В ІТ СФЕРІ

У статті здійснено аналіз механізмів державного регулювання цифрового ринку в різних країнах світу. Зокрема, розглядаються антимонопольні підходи США, нормативно-правове забезпечення Європейського Союзу, спрямоване на захист персональних даних та розвиток єдиного цифрового ринку, а також стратегія цифрової трансформації Польщі. Досліджено виклики, що виникають у процесі впровадження цифрових реформ, зокрема відсутність чіткої пріоритетності проєктів та їх комплексної координації. Визначено перспективи застосування міжнародного досвіду для вдосконалення національної політики України в сфері інформаційних технологій, з акцентом на забезпечення балансу між державним регулюванням, свободою підприємництва та захистом інформаційних прав громадян.

Ключові слова: цифровізація, ІТ-сфера, автоматизація, хмарні технології, штучний інтелект, конкурентоспроможність, цифрові рішення, економічний ефект, стратегічні аспекти, інновації, сталий розвиток, ІТ проєкти, цифрова економіка, цифрове суспільство.

Літ. 15.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-2-283-120-126

Yulia Kostynets, Andrii Sakovets

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN FORMING AND REGULATING THE MARKET ENVIRONMENT FOR BUSINESS DEVELOPMENT IN THE IT SPHERE

The article analyses the mechanisms of state regulation of the digital market in different countries of the world. In particular, the antitrust approaches of the United States, the regulatory and legal support of the European Union aimed at protecting personal data and developing a single digital market, as well as the digital transformation strategy of Poland are considered. The challenges that arise in the process of implementing digital reforms are investigated, in particular the lack of clear prioritization of projects and their comprehensive coordination. The prospects for applying international experience to improve Ukraine's national policy in the field of information technologies are identified, with an emphasis on ensuring a balance between state regulation, freedom of enterprise and protection of citizens' information rights.

Keywords: digitalization, IT sphere, automation, cloud technologies, artificial intelligence, competitiveness, digital solutions, economic effect, strategic aspects, innovation, sustainable development, IT projects, digital economy, digital society.

Peer-reviewed, approved and placed: 12.01.2025.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційних технологій (ІТ) значно впливає на економічні процеси у світі. В умовах цифрової економіки людський капітал та інформаційні технології відіграють вирішальну роль в забезпеченні сталого розвитку економіки. У зв'язку з цим підготовка висококваліфікованих фахівців з врахуванням потреб ринку та сучасних тенденцій розвитку цифрових технологій, ефективно впровадження яких

¹ National Academy of Management. Ukraine.

² National Academy of Management. Ukraine.

супроводжується прискоренням економічного зростання, збільшенням кількості робочих місць, підвищенням якості послуг, набуває особливого значення. Формування ефективного ринкового середовища для розвитку бізнесу в ІТ-сфері потребує комплексного підходу, що включає державне регулювання, міжнародну співпрацю та адаптацію до глобальних тенденцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття цифрової економіки складне і багатогранне, і в науковому середовищі нині немає консенсусу в тому, що слід розуміти під цим явищем. Спроби систематизувати тенденції та засади розвитку цифрової економіки як нового етапу розвитку постіндустріального суспільства та основні поняття, пов'язані із досліджуваними явищами, зроблено в роботах В. Айзексона, Дж. Фон. Неймана, Б. Гейтца, Н. Демчишака, Н. Нореца, Н. Краус, О. Даннікова, О. Піжук, О. Підхомного, К. Січкаренко та інших.

У їх працях досліджуються переважно базові категорії та уточнюються понятійний апарат наукової проблематики, акцентується увага на еволюції економічного розвитку в умовах цифрового суспільства.

Метою є дослідження та вивчення міжнародного досвіду формування та регулювання ринкового середовища розвитку бізнесу в іт сфері.

Основні результати дослідження. Різні країни застосовують різні механізми регулювання ІТ-сфери. Наприклад, у США діють антимонопольні закони, що запобігають надмірній концентрації ринку великими технологічними компаніями.

У Європейському Союзі активно впроваджуються закони щодо захисту персональних даних, такі як GDPR, що встановлюють жорсткі вимоги до обробки інформації.

Вивчення досвіду ЄС в галузі законодавчого забезпечення розвитку цифрового суспільства є важливим для України з огляду на євроінтеграційний курс України в контексті того, що національна стратегія розвитку інформаційного суспільства знаходиться на стадії формування.

У 2015 р. в ЄС було ухвалено Стратегію єдиного цифрового ринку в Європі [12], в якій на підставі заходів, передбачених у Цифровому порядку денному, наголошувалося на необхідності забезпечення більш ефективного доступу до послуг, створення відповідних умов для розвитку мереж і послуг і максимального використання потенціалу зростання Європейської цифрової економіки [11].

У кожній країні ЄС реалізуються власні національні програми. Створення єдиного цифрового ринку здійснюється за трьома напрямками. Перший – “Полегшення доступу споживачів і бізнесу до товарів і послуг через Інтернет в межах всього Євросоюзу” – включає наступні ініціативи [3]:

- полегшення транскордонної електронної торгівлі. Завдання полягає в розробці правил, які користувалися б довірою у бізнесу і споживачів. Для цього проводиться гармонізація правил укладання контрактів і захисту споживачів під час купівлі будь-якого товару (тобто фізичного або його електронного варіанту), вносяться зміни до Регламенту про співпрацю в галузі захисту прав споживачів;

- більш ефективна і доступна за ціною поштова доставка. Європейська Комісія дослідила причини високої вартості доставки посилок з-за кордону,

яка стримує розвиток транскордонної електронної торгівлі, і намагається виробити заходи для підвищення транспарентності роботи поштових служб;

- припинення невинного блокування за географічним принципом, під яким розуміється відмова користувачам у доступі до сайтів на території інших держав-членів ЄС і перенаправлення їх на сайти країн перебування. ЄК готує зміни до законодавства ЄС, щоб припинити практику необґрунтованого блокування;

- поліпшення доступу до цифрового контенту і вдосконалення нормативноправової бази захисту авторських прав. Ця проблема може виникнути під час переїздів громадян до іншої країни. Крім того, науковці зазнають труднощів з доступом до матеріалів, що підпадають під дію законодавства про захист авторських прав. Було обіцяно створити ефективну систему контролю за порушенням авторських прав;

- скорочення навантаження, пов'язаного зі сплатою ПДВ. Через відсутність в ЄС єдиної ставки податку під час транскордонного постачання фізичних товарів компаніям доводиться реєструватися і оплачувати його в кожній державі-члені, що негативно позначається на розвитку електронної торгівлі. Для вирішення цієї проблеми на товари, придбані через Інтернет за кордоном, поширюється механізм єдиної електронної реєстрації та сплати ПДВ, встановлюється єдиний поріг оподаткування для компаній-початківців, скасовуються винятки на сплату цього податку під час імпорту невеликих партій товару з країн - не членів ЄС.

Корисним для України вважаємо досвід розвитку інформаційного суспільства у Польщі. Інституційним забезпеченням розвитку інформаційного суспільства тут опікується передусім Міністерство управління та оцифрування, створене у 2011 р. [6]. У відомстві існує низка профільних департаментів – розвитку інформаційного суспільства, інформаційних технологій, телекомунікацій – які займаються відповідною проблематикою.

Наприклад, департамент розвитку інформаційного суспільства опікується насамперед такими сферами діяльності: 1) координація проектів, пов'язаних з розвитком інформаційного суспільства інститутів, які виконують державні завдання і державні ініціативи; 2) обробка питань, пов'язаних з фінансуванням інвестицій у розвиток інформаційного суспільства від зовнішніх ресурсів; 3) проведення рекламних заходів та розповсюдження інформації в галузі інформаційного суспільства та комп'ютеризації держави; 4) опрацювання питань, пов'язаних із запобіганням «цифрового виключення» та використання інформаційних технологій в інформаційному суспільстві; 5) проведення освітніх заходів з реалізації сучасних рішень і побудови інформаційного суспільства; 6) міжнародне співробітництво у сфері інформаційних послуг, зокрема з діяльності, пов'язаної з координацією та моніторингом реалізації «Порядку денного» для Європи; 7) створення механізмів вирішення завдань у сфері інформаційного суспільства в поточному і наступному фінансових перспективах ЄС; 8) адміністративне обслуговування і технічні ініціативи в галузі інформаційного суспільства та інше [1].

Міністерство управління та оцифрування Польщі управляє низкою проектів:

1. Державна програма розвитку інтегрованої інформаційної системи про нерухомість [8];

2. Оцифрування – проект переходу на цифрове телебачення в рамках інформаційно-освітньої програми Міністерства зв'язку, Закон DZ.U.2011.153.903 від 30 червня 2011 р. «Про здійснення цифрового наземного телебачення» [6].

Національна програма діджиталізації має назву «Polska Cyfrowa – PO PC» була розрахована на період 2014–2015 рр. та мала на меті забезпечити широкий доступ до високошвидкісного Інтернету; підвищити ефективність і зручність електронних державних послуг; стимулювати ріст рівня комп'ютерної грамотності серед населення; збільшити обсяг послуг ІКТ і підняти їх якість. В цьому питанні існують такі пріоритети: підвищення доступності інформації для суспільства; побудова електронного уряду; створення служб і додатків, які використовують державні електронні послуги та інформацію в державному секторі; підтримка громадських ініціатив для активації цифрової грамотності та електронної інтеграції [13].

Зокрема, на проведення програми «Polska Cyfrowa» в період 2014–2020 рр. ЄС виділив 8 мільярдів злотих [15]. Разом з національним внеском загальна сума складає більше 10 млрд. злотих для оцифрування країни [7]. Програма «Polska Cyfrowa» розділена на три пріоритетні вісі, які відповідають найбільш важливим напрямкам оцифрування. У кожному з трьох аспектів встановлено конкретні цілі й запропоновано дії для реалізації проекту. Проект було підготовлено спільно з Міністерством регіонального розвитку. Мета програми полягає у використанні потенціалу цифрових інструментів для підвищення якості життя. За даними Міністерства адміністрації та оцифрування, одним з 42 пріоритетних завдань є сприяння цифровій грамотності поляків, встановлення ефективної комунікації з органами влади, адже на цей час тільки 1/3 державних установ у Польщі надає електронні послуги [5].

У липні 2013 р. Радою Міністрів Польщі було ухвалено спеціальну постанову щодо основ політики охорони національного кіберпростору «Polityki ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej» [9], яка рекомендується для розгляду органам місцевого самоврядування, повітів і губерній та інших установ, які не мають статусу державних, а також органів місцевого самоврядування. У постанові визначено завдання: підвищення рівня безпеки інфраструктури державного сектору ІКТ; підвищення потенціалу держави для профілактики і боротьби з погрозами в кіберпросторі; зниження впливу інцидентів, які загрожують безпеці ІКТ [14]. Цілі політики охорони національного кіберпростору Польщі узгоджено з основними Європейськими проектними документами:

1. Цифровий порядок денний для Європи;
2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства;
3. Стратегія національної безпеки;
4. Середньострокова стратегія національного розвитку;
5. Стратегія «Європа 2020»;

6. Ефективна стратегія державного розвитку.

Республіка Польща має розвинуту систему державних профільних інституцій. З одного боку, велика кількість бюрократичних установ часто є перепорою на шляху успіху, але з іншого – якщо всі повноваження чітко прописані, вони можуть скласти потужний центр прийняття та виконання рішень. У цьому випадку повноваження, компетенції та зони відповідальності відомств прописані не дуже чітко, так само як і їхня координаційно-виконавча робота. Не зважаючи на розробку та «запуск» у Польщі численних державних проєктів (забезпечення доступу до мережі високошвидкісного Інтернет, запровадження електронних державних послуг; ріст рівня комп'ютерної грамотності серед населення; збільшення обсягу послуг ІКТ тощо), все ж, на думку фахівців, за основними індикаторами розвитку інформаційного суспільства Польща залишається на невисокому рівні [4]. Це може бути пов'язано з різноплановістю проєктів й відсутністю ретельно продуманої стратегії з чіткою шкалою пріоритетів. Оскільки у Польщі паралельно відбувається реалізація відразу цілої низки інформаційних проєктів, без достатнього врахування пріоритетності та оптимальної послідовності їх втілення.

Розвитком е-урядування в республіці опікується, в першу чергу, Міністерство управління та оцифрування. Відповідно до положень Комплексної державної програми інформатизації (Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, ZIP) [10], основними напрямками роботи тут є: адміністративні питання, зокрема цивільного і трудового характеру; охорона здоров'я; юстиція та судові органи; безпека та аварійного сповіщення; комерційна діяльність; державні закупівлі; податки і збори; страхування та соціальні допомоги; обмін цифровими даними та поширення знань про ІКТ для населення [2].

Висновки. Міжнародний досвід показує, що ефективне регулювання ІТ-ринку має базуватися на балансі між свободою підприємництва та державним контролем. США та ЄС застосовують різні підходи до регулювання ІТ-сфери

США застосовують антимонопольні закони для обмеження концентрації ринку великими технологічними компаніями, тоді як ЄС зосереджений на захисті персональних даних через регулювання GDPR.

Стратегія Єдиного цифрового ринку ЄС включає заходи для полегшення доступу споживачів і бізнесу до цифрових послуг, спрощення транскордонної торгівлі, усунення географічного блокування та вдосконалення законодавства про авторське право.

Польща має розвинену систему державних інституцій, які займаються цифровізацією. Міністерство управління та оцифрування координує проєкти, спрямовані на розвиток інформаційного суспільства, електронного уряду та покращення цифрової грамотності населення. Незважаючи на численні ініціативи, у Польщі існують труднощі з чітким визначенням пріоритетності проєктів. Це може уповільнювати ефективність цифрових реформ.

Важливими аспектами є захист даних, підтримка інновацій та розвиток міжнародної співпраці. Україна може використати ці підходи для вдосконалення власного ІТ-середовища та підвищення його конкурентоспроможності.

1. Інтелектуальний сервіс. URL: <https://intelserv.net.ua/news/material/id/710>
2. Сідей О. Основні напрямки політики діджиталізації #Держава у смартфоні. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/ukrayina-u-stili-digital.html>
3. A Digital Single Market Strategy for Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2015) 192 final. – European Commission, 2015, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-192-EN-F1-1.PDF>;
4. Information society statistics. Data from August 2012 // European Commission. Eurostat URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics
5. Krajowa gospodarka mog aby zyska 50 mld z na cyfryzacji administracji //Media2.pl. URL: <http://media2.pl/technologie/97386-Krajowa-gospodarka-moglaby-zyskac-50-mld-zl-na-cyfryzacji-administracji-wideo.html>
6. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Co robimy URL: <https://mac.gov.pl/co-robimy/>
7. Ministerstwo planuje cyfryzacji Polski za 8 miliardow z otch. URL: <http://interaktywnie.com/biznes/news/biznes/ministerstwo-planujecyfryzacje-polski-za-8-miliardow-zlotych-247073>
8. Polityka Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej // CERT.GOV.PL.URL: <http://www.cert.gov.pl/cer/publikacje/polityka-ochrony-cyber/639,PolitykaOchrony-Cyberprzestrzeni-Rzeczypospolitej-Polskiej.htm>
9. Polska Cyfrowa - PO PC // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. URL:<https://mac.gov.pl/pol-skacyfrowa-po-pc#os2>
10. Program Zintegrowanej Informatyzacji Pa stwa. Marzec 2013 // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. URL: <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/03/PZIPkonsultacje-spoeczne-3.pdf>
11. Shaping Europe’s digital future – Questions and Answers. European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_264
12. Shaping the Digital Single Market. European Commission, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market>
13. Systemu Informacji o Nieruchomo ciach // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. URL: <http://mac.bip.gov.pl/programy/rzadowy-programrozwojuzintegrowanegosystemu-informacji-o-nieruchomosciach-zespol-opiniodawczy.htm>
14. Uchwa a w sprawie „Polityki ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej” // Kancelaria Prezesa Rady Ministrw URL: <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzjerzadu/uchwala-w-sprawie-polityki-ochrony-cyberprzestrzenirzeczypospolitej.html>
15. Ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. o wdro eniu nazimnej telewizji cyfrowej. URL: <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-2011-153-903>

-
1. Інтелектуальний сервіс. URL: <https://intelserv.net.ua/news/material/id/710>
 2. Sidei O. Osnovni napriamky polityky didzhitalizatsii #Derzhava u smartfoni. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/ukrayina-u-stili-digital.html>
 3. A Digital Single Market Strategy for Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2015) 192 final. – European Commission, 2015, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-192-EN-F1-1.PDF>;
 4. Information society statistics. Data from August 2012 // European Commission. Eurostat URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics
 5. Krajowa gospodarka mog aby zyska 50 mld z na cyfryzacji administracji //Media2.pl. URL: <http://media2.pl/technologie/97386-Krajowa-gospodarka-moglaby-zyskac-50-mld-zl-na-cyfryzacji-administracji-wideo.html>
 6. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Co robimy URL: <https://mac.gov.pl/co-robimy/>
 7. Ministerstwo planuje cyfryzacji Polski za 8 miliardow z otch. URL: <http://interaktywnie.com/biznes/news/biznes/ministerstwo-planujecyfryzacje-polski-za-8-miliardow-zlotych-247073>
 8. Polityka Ochrony Cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej // CERT.GOV.PL.URL: <http://www.cert.gov.pl/cer/publikacje/polityka-ochrony-cyber/639,PolitykaOchrony-Cyberprzestrzeni-Rzeczypospolitej-Polskiej.htm>
 9. Polska Cyfrowa - PO PC // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. URL:<https://mac.gov.pl/pol-skacyfrowa-po-pc#os2>

10. Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa. Marzec 2013 // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. URL: <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/03/PZIPkonsultacje-spoleczne-3.pdf>
11. Shaping Europes digital future – Questions and Answers. European Commission, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_264
12. Shaping the Digital Single Market. European Commission, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/shaping-digital-single-market>
13. Systemu Informacji o Nieruchomościach // Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. URL: <http://mac.bip.gov.pl/programy/rzadowy-programrozwojuzintegrowanegosystemu-informacji-o-nieruchomosciach-zespol-opiniodawczy.htm>
14. Uchwała w sprawie „Polityki ochrony cyberprzestrzeni Rzeczypospolitej Polskiej” // Kancelaria Prezesa Rady Ministrów URL: <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/decyzjerzadu/uchwala-w-sprawie-polityki-ochrony-cyberprzestrzenirzeczypospolitej.html>
15. Ustawa z dnia 30 czerwca 2011 r. o wdrożeniu naziemnej telewizji cyfrowej. URL: <http://www.abc.com.pl/du-akt/-/akt/dz-u-2011-153-903>